

İNGİLİZ VAPURLARININ OSMANLI DEVLETİ EGEMENLİĞİNDEKİ KURNA'YA GİRMESİ MESELESİ

Önder KOCATÜRK*

ÖZET

1913 yılı Ekim ayında bir İngiliz istimbotunun Şattülarab'tan geçerek Kurna'ya kadar gitmesine izin verilmemesi üzerine Osmanlı Devleti ve İngiltere arasında yeni bir mesele ortaya çıktı. İngiliz yetkililerin Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa tarafından gerekli iznin verildiğini ileri sürmelerıyla mesele ilginç bir boyut kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurna, Basra, İngiltere, Osmanlı Devleti, Şattülarab, Osmanlı-İngiliz ilişkileri (1913-1914), Gemicilik.

ABSTRACT

THE ISSUE OF BRITISH STEAMERS' ACCESS TO KURNAH

A new issue between the Ottoman Empire and Britain emerged in October 1913 when a British steamer was not allowed to go to Qurnah (Kurnah) by passing through Shatt al Arab. The question took on an interesting dimension as the British officials claimed that Said Halim Pasha who was the Grand Vizier and the Minister of Foreign Affairs had given the necessary permission for the British steamers to enter Qurnah.

Key Words: Qurnah (Kurnah), Basra (Basrah), Britain, The Ottoman Empire, Shatt al Arab, The Ottoman-British Relations (1913-1914), Shipping.

İngiltere için Hindistan ve Uzakdoğu'daki kolonilerine giden yol üzerinde bulunan Basra Körfezi ve civarındaki bölge stratejik ve ticari menfaatleri bakımından hayati önem taşımaktaydı. Bu nedenle buradaki nüfuzunu özellikle Almanya'ya karşı artırarak korumak isteyen İngiltere ile bölgedeki en önemli hâkim güç olan Osmanlı Devleti 20. Yüzyılın başlarında çeşitli meseleler nedeniyle sık sık karşı karşıya gelmiştir. Bunlardan birisi de 1913 yılı Ekim ayı

içinde, İngiliz vapurlarının Şattülarab'tan geçerek stratejik bir konumda bulunan Kurna'ya¹ kadar gitmelerine izin verilmemesi nedeniyle ortaya çıktı.

18 Ekim 1913 tarihinde Dâhiliye Nezareti, Bağdat Vilayeti'ne çektiği şifre telgrafta Strick römorkörünün Kurna'ya gitmesine engel olunduğunun haber alındığını belirterek sebebinin süratle bildirilmesini istedi.² Bağdat Valisi Celal Bey ertesi gün (19 Ekim 1913) bu telgrafa cevaben Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği telgrafta, vilayet dâhilinde böyle bir işlem gerçekleşmediğini, konunun Basra'ya ait olması düşüncesiyle telgrafın bu vilayete aynen tebliğ edildiğini bildirdi.³ Cevabın gelmesinin gecikmesi nedeniyle Dâhiliye Nezareti'nden Basra Vilayeti'ne 22 Ekim'de bir telgraf çekildi ve "Strick römorkörü hakkında Bağdat Vilayeti'nden tebliğ edilen telgrafın cevabının hızlandırılması" istendi.⁴

Basra Vali Vekili İzzet Bey, Dâhiliye Nezareti'ne 26 Ekim 1913 tarihli bir telgrafla cevap verdi. Buna göre İngiliz Strick vapur şirketine ait مرغالی Mergali? ismindeki istimbot 14 Ekim 1913 tarihinde gaz (petrol) yüklü iki büyük kayığı Kurna Limanı'na getirmesi nedeniyle kanuna aykırı hareketten dolayı Hariciye Nezareti'nin 9 Ağustos 1911 (27 Temmuz 1327) ve 4 Mayıs 1912 (21 Nisan 1328)⁵ tarihli yazılarındaki hükümler gereği yerel hükümet tarafından engellenmişti.⁶

Bunun üzerine devreye giren Basra İngiltere Konsolosluğu tarafından Basra Vilayeti'ne yazılar gönderildi. Yazılarda yabancı istimbotlarının Kurna'ya kadar gitmesine hiçbir engel olmadığını, bu hususa dair yerel memurlara telgrafla talimat verileceğinin Sadarettten İngiltere Büyükelçiliği'ne bildirildiği beyan edilmekteydi. Basra Vali Vekili İzzet Bey 1 Kasım 1913 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne bir telgraf daha çekerek durumu bildirdi.

¹ Dicle ve Fırat nehirlerinin birleştiği ve Şattülarab'ı oluşturduğu noktada, Basra'nın 74 km. kuzeybatısında bulunan Osmanlı kazası.

² **Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.) Dâhiliye Nezareti (DH.) İdari Kısım (İD.) Dosya No:193 Gömlek No:6** (Dâhiliye Nezareti'nden Bağdat Vilayeti'ne çekilen 5 Teşrin-i Evvel 1329 [18 Ekim 1913] tarihli şifre telgraf). Tarih yanlışlıkla "5 Teşrin-i Sani" şeklinde yazılmıştır.

³ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Bağdat Valisi Celal Bey'den Dâhiliye Nezareti'ne gelen 6 Teşrin-i Evvel 1329 [19 Ekim 1913] tarihli şifre telgraf).

⁴ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Dâhiliye Nezareti'nden Basra Vilayeti Vekâleti'ne çekilen

⁵ Basra Vali Vekili İzzet imzalı belgede 28 Nisan 1328 tarihi yazılmış olmasına rağmen daha sonraki belgelerde 21 Nisan 1328 (4 Mayıs 1912) tarihi verilmiştir.

⁶ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Basra Vali Vekili İzzet Bey tarafından Dâhiliye Nezareti'ne çekilen 13 Teşrin-i Evvel 1329 [26 Ekim 1913] tarihli telgraf).

* Dr., Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, onderkocaturk@yahoo.com

Dâhiliye ve Hariciye Nezaretleri'nin 9 Ağustos 1911 ve 4 Mayıs 1912 tarihli yazılarındaki hükümlere göre yabancılara ait olup, açık izne sahip olmayan her türlü geminin iç nehirlerde bulunan Kurna'ya kadar gitmelerini engellemeye vilayetin açık hakkı vardı. Bu nedenle İngiliz istibotlarının Kurna'ya gidiş gelişi yasaklanmıştı. İzzet Bey, Basra İngiliz Konsolosluğu'nun vilayete gönderdiği yazılardaki beyanını aktardıktan sonra, devletler hukukuna ve mevcut emirlere göre, iddialarında haksız oldukları halde İngilizlere izin verilmesinin gelecekte düzeltilmesi mümkün olmayan bir takım önemli siyasi meselelere yol açacağını vurguladı. Bundan dolayı İngiliz Büyükelçiliği'nden konsolosluga açık ve kesin tebligatta bulunulmasını ve sonucun bildirilmesini istedi.⁷

Vali Vekili İzzet Bey'in bu telgrafına uygun cevap yazılması için Dâhiliye Nezareti tarafından söz konusu telgraf Hariciye Nezareti'ne havale edildi ve görüş istendi. Hariciye Nezareti'nde Bab-ı Ali Hukuk Müşaviri tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 5 Kasım 1913 tarihli yazıda meseleye şu şekilde açıklık getirilmiştir:

Dicle ve Fırat nehirleri Kurna'dan itibaren Fav'a yani deniz sahiline kadar Şattularab adını almaktaydı. Muhammara'ya kadar tamamen Osmanlı arazisi içinde akmakta ve adı geçen şehirden (Fav'dan) (denize) döküldüğü yere kadar Şattularab Osmanlı Devleti ve İran arasında sınır teşkil etmekteydi. Devletler hukuku genel kurallarına göre bir devlet arazisi içinde akan nehrin, yani bu durumda Şattularab'ın Muhammara'ya kadar olan kısmı iç nehirlerden sayılmaktaydı. Osmanlı Devleti'nin arazisiyle tamamen çevrili olduğu için bu bölgede tasarruf hakkı, yargılama ve egemenlik Osmanlı Devleti'ne aitti. Bundan dolayı Osmanlı Devleti'nin söz konusu bölgede gemiciliği düzenleme, yabancıların girişini yasaklama yetkisi olduğu aşikârdı. Bu bilgilerin ışığında söz konusu İngiliz gambotunun Kurna'ya kadar gitmesine Basra Vilayeti'nin engel olması isabetli bir karardı.⁸

Dâhiliye Nezareti, Bab-ı Ali Hukuk Müşavirliği'nden bu yazıyı aldıktan sonra 8 Kasım 1913 tarihinde meseleyi tüm ayrıntılarıyla Sadrazam Said Halim

⁷ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Basra Vali Vekili İzzet Bey tarafından Dâhiliye Nezareti'ne çekilen 19 Teşrin-i Evvel 1329 [1 Kasım 1913] tarihli şifre telgraf). Bk. **EK-1**.

⁸ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Hariciye Nezareti İstişare Odası'ndan Bab-ı Ali Hukuk Müşaviri'nin 23 Teşrin-i Evvel 1329 [5 Kasım 1913] tarihli yazısı). Yazının sonunda Basra Vilayeti'nin telgrafında belirtilen 9 Ağustos 1911 ve 4 Mayıs 1912 tarihli yazıların ise buldurulup, onlar hakkında ayrıca görüş belirtileceği ifade edilmekteydi. Bk. **EK-2**.

Paşa'ya aktardı ve gereğinin yapılmasını istedi.⁹ Sadrazam Said Halim Paşa'dan bu yazıya bir cevap gelmediği, meselenin bir süreliğine kapandığı ve unutulduğu anlaşılmaktadır.¹⁰ Sadareten Dâhiliye Nezareti'nin bu yazısına cevap sekiz ayı aşkın bir süre sonra 2 Temmuz 1914 tarihinde gelecektir.¹¹

Mesele altı ayı aşkın bir süre sonra Dâhiliye Nezareti'nin 28 Mayıs 1914 tarihinde Bağdat ve Basra Vilayetleri'ne gönderdiği telgrafla yeniden gündeme geldi. Telgrafta İngiliz şirketine mensup vapurların Kurna'ya kadar seyahat etmelerine engel olduğu yönünde haber alındığı belirtilerek sebebinin bildirilmesi ve engellenmenin kaldırılması isteniyordu.¹² Dâhiliye Nezareti'ne bu talimat bizzat Sadrazam Said Halim Paşa tarafından verilmişti.¹³

Dâhiliye Nezareti'ne 30 Mayıs 1914 tarihli bir telgrafla cevap veren Bağdat Valisi Cavid Paşa, İngiliz şirketine mensup vapurların Kurna'ya kadar gitmelerine engel olduğuna dair bir bilgisi olmadığını, ancak Basra'da veba hastalığı ortaya çıkmasından dolayı Basra Sağlık Heyeti tarafından söz konusu vapurların Kurna'ya gitmelerinin engellenmiş olabileceğini bildirdi.¹⁴

⁹ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Dâhiliye Nezareti'nden Sadarete gönderilen 26 Teşrin-i Evvel 1329 [8 Kasım 1913] tarihli yazı). Bu tarihte Sadrazam Said Halim Paşa aynı zamanda Hariciye Nazırlığını uhdesinde bulunduruyordu. Bk. **EK-3**.

¹⁰ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Dâhiliye Nezareti'nden Sadarete gönderilen 19 Mayıs 1330 [1 Haziran 1914] tarihli yazı). Aşağıda ayrıntısına değinilen bu yazıda meselenin unutulduğu sonradan anlaşılmış ve Sadarete gönderilen yazının son kısmı karalanarak şu ilave yapılmıştır: “*Basra İngiltere Konsolosu'nun bu konuda evvelce de gerçekleşen başvuru ve şikayeti üzerine Basra Vilayeti'yle cereyan eden yazışma neticesinde, Bab-ı Ali Hukuk Müşavirliği'nden yazılan görüş yazısında şikayet sebebi olan Mergali? istibotunun Kurna'ya kadar gitmesine vilayetçe yapılan engellenmenin isabetli olduğu gösterilmekle 26 Teşrin-i Evvel 1329 tarihli ve 1421 numarolu tezkire ile konu danışılarak cevap emri alınmadığı anlaşılmış olmakla...*”

¹¹ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Sadrazam adına Müsteşar tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 19 Haziran 1330 [2 Temmuz 1914] tarihli yazı). Yazının başında “*29 Teşrin-i Evvel 1329 ve 19 Mayıs 1330 tarihli ve 1421 ve 492 numarolu tezahir-i devletlerine cevaptır*” ifadesi bu gerçeği göstermektedir.

¹² **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Dâhiliye Nezareti'nden Bağdat ve Basra Vilayetleri'ne çekilen 15 Mayıs 1330 [28 Mayıs 1914] tarihli şifre telgraf).

¹³ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Dâhiliye Nezareti'nden Sadarete gönderilen 19 Mayıs 1330 [1 Haziran 1914] tarihli yazı). Bu yazının başında talimatın Dâhiliye Nezareti aracılığıyla bizzat Sadrazam Said Halim Paşa tarafından verildiği açıkça anlaşılmaktadır: “*Şeref telakki olunan emr-i şahane-i fahimaneleri üzerine İngiliz kumpanyasına mensup vapurların Kurna'ya kadar seyr-i seferlerine mümanaat olunması sebebinin ışıarıyla beraber mümanaat-ı vakıanın ref'i lüzumu Bağdat ve Basra Vilayetleri'ne yazılmıştı.*”

¹⁴ **BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6** (Bağdat Valisi Cavid Paşa'dan Dâhiliye Nezareti'ne gelen 17 Mayıs 1330 [30 Mayıs 1914] tarihli şifre telgraf).

Konuya ilişkin Basra Valisi Süleyman Şefik Paşa tarafından Dâhiliye Nezareti'ne yine 30 Mayıs 1914 tarihli bir telgraf gönderildi. Süleyman Şefik Paşa telgrafında Fırat ve Dicle nehirlerinde seyrüsefer etme hakkının Osmanlılara ait olduğunu vurguladı. Bu konu Hariciye Nezareti'nin 27 Temmuz 1327 (9 Ağustos 1911) ve 21 Nisan 1328 (4 Mayıs 1912) tarihli yazılarında açıkça bildirilmişti. Ancak bazı şartlar altında Lynch şirketinin üç vapuruyla Bağdat Demiryolu'na ait alet ve edevatı nakledecek römorkörlere Osmanlı bayrağı çekmek şartıyla izin verilmişti. Yabancı bayrağı taşıyan vapurlara izin verilmesi Hariciye Nezareti'nin söz konusu tarihlerdeki bildirimlerine aykırı bulunmuştu. Süleyman Şefik Paşa, bu konu hakkında 13 Teşrin-i Evvel 1329 (26 Ekim 1913) tarihinde Dâhiliye Nezareti'nin bilgilendirildiğini hatırlatmış, "yeni bir karar varsa ve bu karar diğer vapurları da içine alacaksa," açıkça Dâhiliye Nezareti'nden emirlerin çıkarılmasını istemiştir.¹⁵

Dâhiliye Nezareti, bütün bu gelişmeleri 1 Haziran 1914 tarihinde Sadrazam Said Halim Paşa'ya ilettili. 1913 Ekim-Kasım aylarında Strick şirketine mensup Mergali? istimbotunun Kurna'ya gitmesine izin verilmemesi ile ilgili mesele tekrar hatırlatıldı ve 8 Kasım 1913 tarihli yedi ay önceki yazıya da Sadarettin cevap gelmediği belirtildi.¹⁶

Sadarettin Dâhiliye Nezareti'ne cevap Sadrazam Said Halim Paşa adına Müsteşar tarafından kaleme alınan 2 Temmuz 1914 tarihli yazıyla geldi. Bu yazı aynı zamanda Dâhiliye Nezareti'nin sekiz ayı aşkın süre önceki yazısına da cevaptı. Buna göre İngiltere Büyükelçiliği Bab-ı Ali'ye verdiği bir notayla, İngiliz bayrağını taşıyan gemilerin Basra ile Kurna arasında seyrüsefer etmelerine Basra Vilayeti tarafından engel olunduğunu belirterek yapılan engellemenin durdurulmasını talep etmişti. Sadarettin yazısı şöyle devam etmektedir:

"İngiliz Hükümeti'yle 29 Temmuz 1913 tarihinde kesin şekilde imzalanıp, yakında tatbik edilecek olan sözleşme gereğince Şattularab, Kurna'ya kadar tüm yabancı gemilere açık bulundurulacağından dolayı, İngiliz gemilerinin Kurna'ya kadar çıkmalarına karşı çıkılmaması hususunda adı geçen vilayete (Basra Vilayeti) bilgi verileceği cevaben anılan büyükelçiliğe (İngiltere Büyükelçiliği) bildirilmiş olduğundan bahisle, bu konuda vilayete emir ve

¹⁵ BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6 (Basra Valisi Süleyman Şefik Paşa'dan Dâhiliye Nezareti'ne gelen 17 Mayıs 1330 [30 Mayıs 1914] tarihli şifre telgraf). Bk. EK-4.

¹⁶ BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6 (Dâhiliye Nezareti'nden Sadarete gönderilen 19 Mayıs 1330 [1 Haziran 1914] tarihli yazı).

talimat verilmesi gereği Hariciye Nezareti'nden yazıyla bildirildiğinden gereğinin süratle yapılmasına gayret edilmesi..."¹⁷

Osmanlı Devleti ve İngiltere arasında Londra'da aynı yılın Şubat ayından beri süren görüşmeler sonucunda Osmanlı Hükümeti'ni temsil eden İbrahim Hakkı Paşa ile İngiliz Dışişleri Bakanı Edward Grey arasında 29 Temmuz 1913 tarihinde çeşitli sözleşmeler imzalanmıştı. Bunlardan Fırat ve Dicle nehirlerinde gemiciliğe dair anlaşmanın ilgili maddesinde (2. Madde) Osmanlı Devleti, İngiltere'ye bir imtiyaz olarak Şattularab'ta Kurna ile deniz arasındaki kısımla ve bütün orta noktalar arasında gemicilik yapma hakkını vermekteydi.¹⁸ Bundan başka İbrahim Hakkı Paşa ile İngiltere Hükümeti'nin imtiyaz sahibi olarak gösterdiği James Lyle Inchcape arasında 12 Aralık 1913 tarihinde "Dicle ve Fırat Üzerinde Gemiciliğe Dair İmtiyaz" isimli bir anlaşma daha imzalanmıştı. Bu anlaşmanın da 5. ve 9. maddelerinde Musul, Meskene ve Kurna dâhil olmak üzere denizden bu yerlere kadar olan Şattularab, Dicle ve Fırat sularında gemicilik imtiyazı Inchcape'e verilmekteydi.¹⁹

Sonuç olarak bu bilgiler ışığında Sadarettin Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği 2 Temmuz 1914 tarihli yazısında belirtildiği gibi Kurna'nın tüm yabancı gemilere açık bulundurulması söz konusu değildi. Anlaşmalarla sadece İngiltere'ye önemli bir imtiyaz verilmekteydi. Ancak belirtilen anlaşmalar henüz onaylanıp yürürlüğe girmemişti ve kamuoyundan çok gizli tutulmaktaydı. Bu gizlilik o derece büyük boyuttaydı ki Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa'dan başka çok az kişi Londra'da yapılan anlaşmalardan haberdardı. Bu meselede de açıkça görüleceği üzere Dâhiliye Nezareti ve hatta Hariciye Nezareti'ne bağlı Bab-ı Ali Hukuk Müşavirliği de gelişmelerden habersizdi. Hukuk Müşavirliği bu nedenle Basra Vilayeti tarafından Kurna'ya İngiliz deniz taşıtlarının girişinin engellenmesinin doğru olduğu yönünde görüş bildirmişti. Muhtemelen İngiliz römorkör/istimbot ile ilgili olay Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa, Basra Vilayeti ve İngiliz Sefareti tarafından bir şekilde Osmanlı resmi kayıtlarına geçen bir belge olmadan halledilmişti. Bu nedenle

¹⁷ BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6 (Sadrazam adına Müsteşar tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 19 Haziran 1330 [2 Temmuz 1914] tarihli yazı). Bk. EK-5.

¹⁸ BOA. Hariciye Nezareti (HR.) Siyasi Kısım (SYS.) Dosya No:92 Gömlek No:1 (29 Temmuz 1913 tarihli Fırat ve Dicle Nehirlerinde Gemiciliğe İlişkin Deklarasyonun 2. Maddesi).

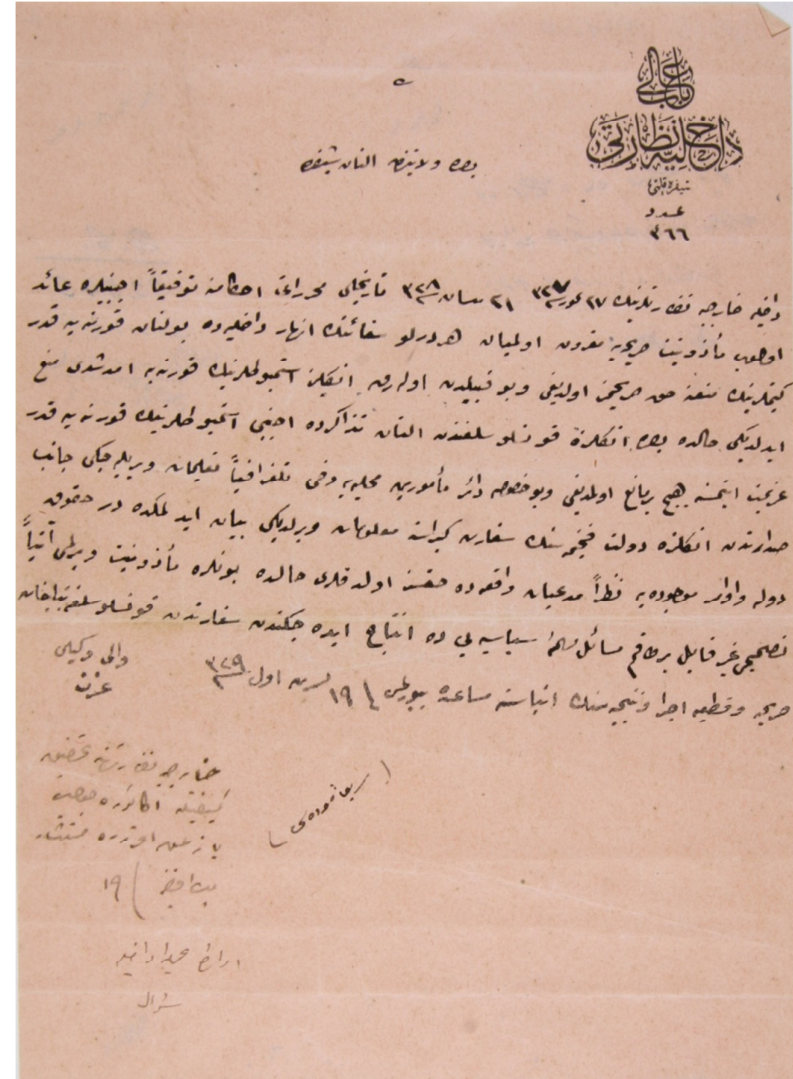
¹⁹ BOA. HR. SYS. Dosya No:92 Gömlek No:2 (İbrahim Hakkı Paşa ve James Lyle Inchcape arasında imzalanan 12 Aralık 1913 tarihli "Dicle ve Fırat Üzerinde Gemiciliğe Dair İmtiyaz" başlıklı anlaşma, 5. ve 9. maddeler). Bk. EK-6.

Dâhiliye Nezareti'nin Sadarettin ne yapılması gerektiği yönünde görüş istediği 8 Kasım 1913 tarihli yazısı cevapsız kalmış ve mesele kapanmıştı. Ancak Basra Vali Vekili İzzet Bey yerine yeni Vali Süleyman Şefik Paşa gelince, İngiliz vapurlarının Kurna'ya girmelerine tekrar engel olunmuş ve mesele aylar sonra yeniden canlanmıştı. Sadarettin bu sefer Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 2 Temmuz 1914 tarihli cevap yazısında da İngiltere ile yapılan imtiyaz anlaşmalarının detaylarına değinilmekten kaçınıldığı, kısaca ve şüphe çekmemek için tüm ülkelerin gemilerine açık bulundurulacağı şeklinde bilgi verildiği ve İngiliz gemilerinin Kurna'ya kadar gitmelerine engel olunmamasının istendiği görülmektedir. Bu gizliliğin en önemli nedenlerinden birisi de şüphesiz imtiyaz anlaşmasının henüz onaylanmadan duyulması halinde başta bölge halkı olmak üzere ortaya çıkması muhtemel olan iç ve dış tepkilerden şimdilik kaçınılmak istenmesidir.

EKLER

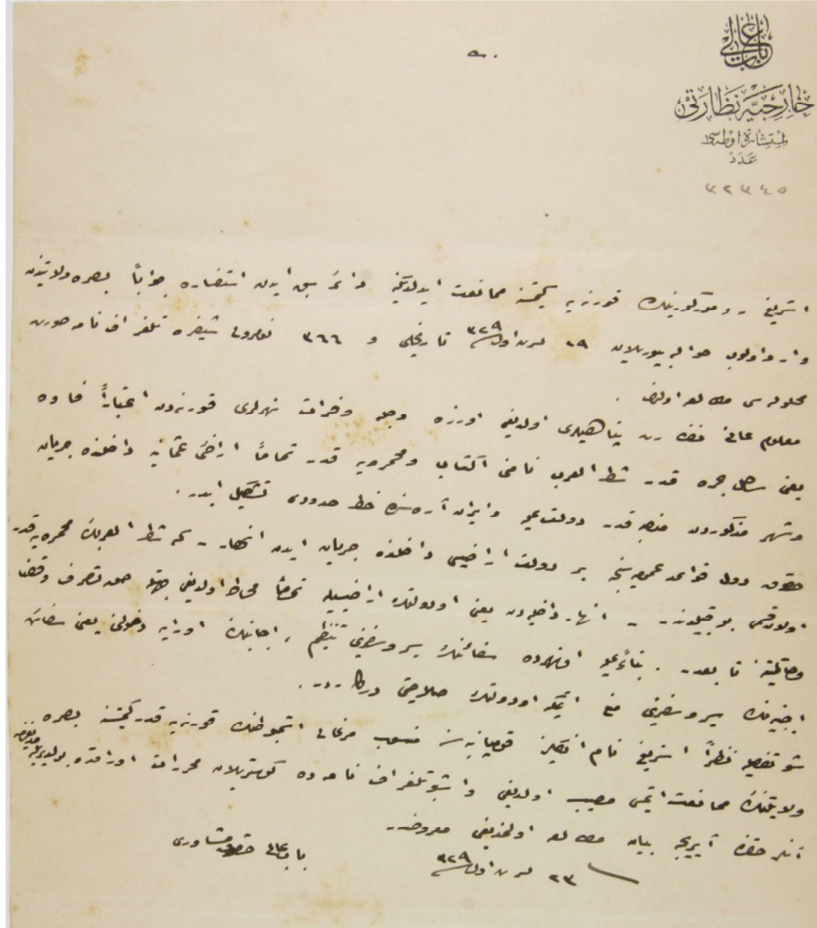
EK-1: BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6

Basra Vali Vekili İzzet Bey'in Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği 19 Teşrin-i Evvel 1329 (1 Kasım 1913) tarihli şifre telgraf.

EK-2: BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6

Hariciye Nezareti İstişare Odası'ndan Bab-ı Ali Hukuk Müşaviri'nin 23 Teşrin-i Evvel 1329 (5 Kasım 1913) tarihli yazısı).

EK-3: BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6

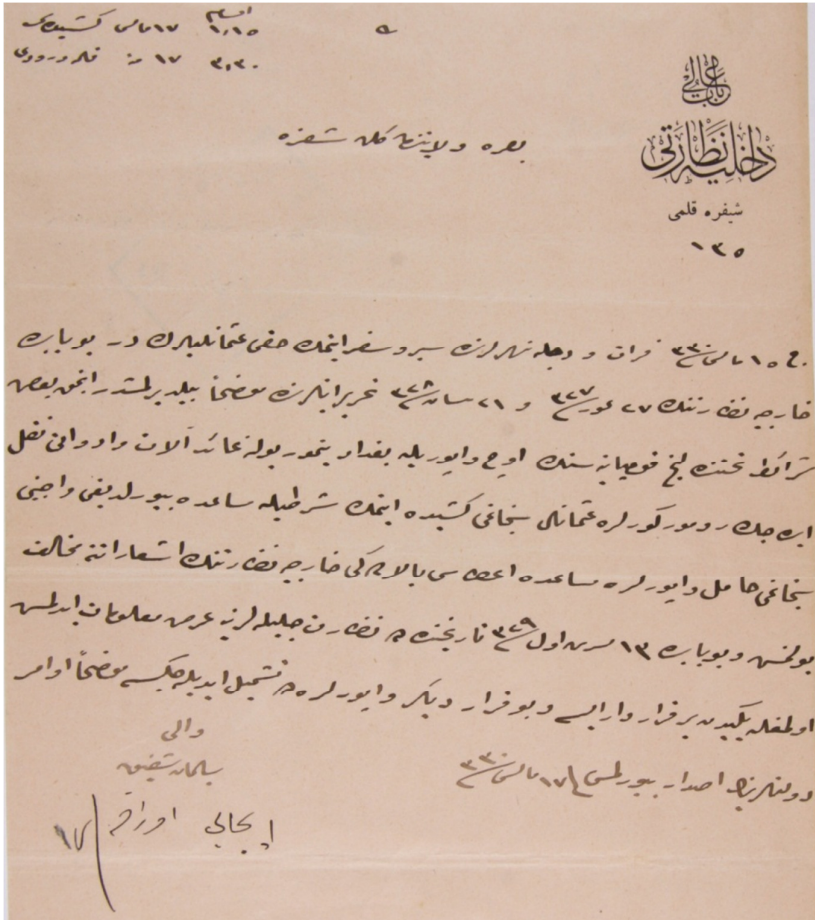
Dâhiliye Nezareti'nden Sadarete gönderilen 26 Teşrin-i Evvel 1329 (8 Kasım 1913) tarihli yazı).

داخله قطاری		مبدا	مبدا	مبدا
تاریخ ورودی	تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ
مقابله ایدین	۲۲	۲۶	۲۶	۲۶
موضوع: موضوع: جاب صدای		تاریخ تسبیح	تاریخ تسبیح	تاریخ تسبیح
		تاریخ تسبیح	تاریخ تسبیح	تاریخ تسبیح

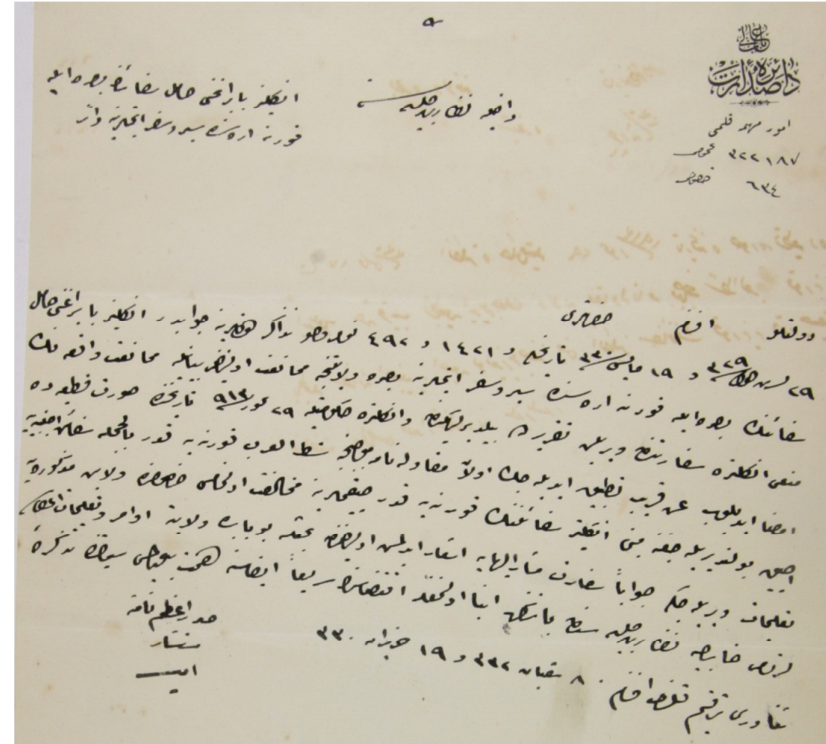
The table above is a header for a handwritten document. The document itself is filled with dense Ottoman Turkish text, including a large signature and various administrative markings. The text appears to be a response or a report related to the 'Gömlek' case mentioned in the caption.

EK-4: BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6

Basra Valisi Süleyman Şefik Paşa'dan Dâhiliye Nezareti'ne gelen 17 Mayıs 1330 (30 Mayıs 1914) tarihli şifre telgraf.

EK-5: BOA. DH. İD. Dosya No:193 Gömlek No:6

Sadrazam adına Müsteşar tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 19 Haziran 1330 (2 Temmuz 1914) tarihli yazı.

EK-6: HR. SYS. Dosya No:92 Gömlek No:2

İbrahim Hakkı Paşa ve James Lyle Inchcape arasında imzalanan 12 Aralık 1913 tarihli "Dicle ve Fırat Üzerinde Gemiciliğe Dair İmtiyaz" başlıklı anlaşmanın girişi ile 5. ve 9. maddeler).

